

national treasury
Department:
National Treasury
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

XITATIMENDE XA NHLANGANELO XA VUHANGALASI BYA MAHUNGU

VUTAMERI BYA TIMALI TA TIKO NA VUKORHOKERI BYA XIBALO BYA AFRIKA-DZONGA

EKA HUMESO WA EDIXINI YA VU 12 YA LEMBE YA TIHLAYOHLAYO TA XIBALO

PRETORIA, RAVUNTLHANU TI 20 N'WENDZAMHALA 2019

Vutameri bya Timali ta Tiko na Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga swi humesile edixini ya vu 12 ya lembe ya Tihlayohlayo ta Xibalo.

Edixini ya 2019 yi nyika nkatsakanyo wa mihlengeleto ya mali ya tiko ya xibalo na vuxokoxoko bya mitlheriso ya xibalo eka malembexibalo ya 2015 ku fikela 2018, ku katsa na malembexibalo ya 2014/15 ku fikela 2018/19.

Ku wa ka ikhonomi hi ku landzelelana swi fikisile eka nkulo wo nonoka eka mihlengeleto ya mali ya tiko, leswi heteleleke hi mpfuxeto wo ya ehansi wa swipakani swa timali ta tiko. Lokohiletlhelo timali ta tiko leti hlengeletiwewe ku suka eka sisiteme ya xibalo ti fambisana swin'we na ikhonomi, eka nhlaxoxikarhi, nkulo eka timali ta tiko ta xibalo ti vi le ehenhla ku tlula nkulo wa ikhonomi. Timhakakulu eka edixini ya 2019 hi leti:

- Mali ya tiko ya xibalo leyi hlengeletiwewe yi vi le eka ntsengo wa R1 287.7 billion, leyi nga kula lembe-hi-lembe hi R71.2 billion (5.9%), hi ku seketeriwa swinene hi Xibalo xa Malinghena xa Munhu hi Yexe (PIT) lexi kuleke hi R30.9 billion (6.7%):
 - Xibalo xa Malinghena xa Munhu hi Yexe (PIT) eka 38.3%, Xibalo xa Malinghena xa Tikhamphani (CIT) eka 16.6% na Xibalo xa Mixavo (VAT) eka 25.2% hi mpimo swi tshama swi ri swihlovokulu swa mali ya tiko ya xibalo naswona swi na kwalomuya ka 80.1% eka mihlengeleto ya mali ya tiko ya xibalo.
 - Mali ya tiko ya xibalo ya le hansi yi kurile eka mpimo wa nkulo wa lembe wo vuyelela ek 6.9% enkarhini wa 2014/15 ku fikela 2018/19. Mpimanyiso wa xibalo-eka-GDP wu engetelekile ku sukela eka 25.5% hi 2014/15 ku fikela eka 26.2% in 2018/19 (engetelo wa 0.65 wa tipoyinti ta tiphesente).

- Eka Kavanyisa ka 2: Nxopaxopo wa PIT, tindhawu na tihlayo ta vanhu ta mihlelelo ya vahakelaxibalo lava hleleriweke emakumu ka Mhawuri 2019 wu humesile mimbuyelo yo tsakisa:
 - 2 680 449 (54.5%) wa vahakelaxibalo lava hleleriweke a va ri vahakelaxibalo va xinuna; 2 236 580 (45.5%) a va ri va xisati.
 - 1 342 511 (27.3%) wa vahakelaxibalo lava hleleriweke a va ri eka malembe ya 35 ku ya eka 44; naswona
 - 1 976 674 (40.2%) wa vahakelaxibalo lava hleleriweke a va tsarisiwile eGauteng, laha 636 460 wa vona a va tshama eJohannesburg Metro naswona va hakerisiwile xibalo eka nhlaxoxikarhi ya malinghena leyi hakerisiwaka xibalo ya R446 838.
- Tihlayohlayo eka Kavanyisa ka 3 mayelana na CIT ti hlavutela leswaku eka 814 151 wa tikhamphani leti hleleriweke emakumu ya Mhawuri 2019 eka lembexibalo ra 2017, 24.3% yi vi le na malinghena leyi hakerisiwaka xibalo ya kahle. 48.3% yo ya emahlweni yi vi le na malinghena leyi hakerisiwaka xibalo yo ringana na ziro naswona 27.4% leyi nga sala yi vikile nhlelelo lowu ye ke ehansi;
- Kavanyisa ka 4 ku kombisa leswaku hi 2018/19, 77.2% ya van'waswimawusa lava tirhaka va VAT a ku ri tikhamphani kumbe tikhoporexini to pfaleka. Swi hoxile xandla hi 92.3% eka tihakelo ta VAT ta Laha Kaya no tihlamulela hi 90.4% ya mivuyiselo ya VAT. Hambileswi vanhu hi voxwe (vinyi va mabindzu) va nga VA 17.3% ya van'waswimawusa va VAT, va hoxile xandla hi 3.0% ya tihakelo ya VAT ya Laha Kaya no kuma mivuyiselo ya VAT ya 1.3%.
- Tanihileswi swi koxometiweke ha kona eka Kavanyisa ka 5, Ntundzo wa VAT na Swibalo swa Khasitomo swi rhekhodile mipimo ya le henhla ya nkulo hi 2018/19 loko ku fananisiwa na 2017/18. Swi hoxile xandla hi 13.6% na 4.3% eka Ntsengo wa Mali ya Xibalo ya lembe hi ku landzelelana, leswi fikiseke eka ntsengo wa 17.9%, lowu a wu fambisana na nhlaxoxikarhi eka malembe ya ntlhanu lawa ya nga hundza. Nkavelo wa swibalo leswi eka GDP wu tlakukele eka 4.7% ku sukela eka nhlaxoxikarhi ya 4.6% eka malembe ya ntlhanu lawa ya hundzeke, na mitundzo ya VAT leyi rhekhodiweke eka 3.6% na Swibalo swa Khasitomo eka 1.1% hi 2018/19.
 - Ntundzo wa VAT ku suka eka tisekithara tinharhu ta le henhla leti hoxaka xandla eka ikhonomi ti endlile ku fikela eka 87.8% ya ntsengo, ku nga *Wholesale and Retail Trade, Catering and Accommodation (Tertiary)* eka 40.4%, ku landzela ya *Manufacturing (Secondary)* eka 30.1% na *Financial Intermediation, Insurance, Real-Estate and Business Services (Tertiary)* eka 17.7%.

- Mpimo wo katsakanya wa Xibalo xa Khasitomo hi 2018/19 a ku ri 3.1% loko ku fananisiwa na 3.2% ya lembe leri nga hundza. Tinhundzukulu leti nga na mipimo ya le henhla ya xibalo a ku ri *Footwear and Accessories* eka 24.4%; *Hides, Skins and Leather* eka 19.4%; *Textiles and Clothing* eka 15.8%; *Food, Beverages and Tobacco* eka 11.4% ku katsa na *Vehicles, Aircraft and Vessels* eka 7.6%.
- Ku hetelela, Kavanyisa ka 6: Mihlengeleto na Swibalo swin'wana swi nyika vuxokoxoko mayelana na swibalo swo fana na Mbuyelo wa Nxavisio wa Tinhundzu (CGT), Xibalo xa Hundziso wa Tinhundzu, Swikumiwa swa Swicelwa na Mafurha (MPRR), tihakelo ta Nhlangano wa Khasitomo wa le Dzongeni wa Afrika (SACU) na mivuyiselo ya Dizele. Hi 2018/19, CGT ya R17.9 billion yi hlengeletiwile laha R9.5 billion yi nga averiwa vanhu na tithirasiti na R8.3 billion eka tikhamphani. Leswi swi kombisa ntlakuko wo ka wu nga anamangi wa R249 million (1.4%) eka R17.6 billion leyi hlengeletiwike hi 2017/18. Ntsengo wa R142.6 billion wu hlengeletiwile ku sukela ku tivisiwile CGT hi Nhlangula 2001.

Tidokhumente ta Tihlayohlayo ta Xibalo ta 2019 ta kumeka eka webusayiti ya SARS na Vutameri bya Timali ta Tiko eka www.sars.gov.za na www.treasury.gov.za.

SARS na Vutameri bya Timali ta Tiko va amukela ku angula ka mani na mani na swiringanyeto ku ya emahlweni va ndlandlamuxa ntirhiso wa nkandziyiso eka nkambelo wa pholisi, no hluvukisa mimbono yintshwa eka xiyimo xa ikhonomi na vanhu va Afrika-Dzonga. Leswi swi nga nyikiwa hi ku tirhisa imeyili loko yi rhumeriwe eka taxstatistics@sars.gov.za.

Ku fikelela pheji leri hi tindzimi to hambana tlilika eka tilinki leti nga laha hansi:

- IsiZulu
- Sesotho
- Afrikaans
- Sepedi
- Xitsonga

MAKUMU

Swivutiso: SARS Media sarsmedia@sars.gov.za
National Treasury Communications Unit media@treasury.gov.za kumbe u bela riqingho eka 012 315 5000.